

ნატო ნიქაბაძე

ნოე ჟორდანიას და ეროვნული საკითხი

XIX საუკუნის დასასრულისა და XX საუკუნის პირველი ოცწლეულის ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიაში ნოე ჟორდანიას, როგორც წინააღმდეგობრივი მოაზროვნისა და პოლიტიკური მოღვაწის, ადგილის სწორი განსაზღვრა მნიშვნელოვნად შეაფერხა რამდენიმე გარემოებამ, კერძოდ, მისმა დამოკიდებულებამ ილია ჭავჭავაძესთან და საერთოდ ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობასთან, რსდმპ-ში მოღვაწეობამ, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პოლიტიკური ლიდერის როლმა, ემიგრაციაში გატარებულმა წლებმა...

საბჭოთა ისტორიოგრაფია საერთოდ არ სწავლობდა აღნიშნულ საკითხს და თუ აქა-იქ მაინც გაკვრით ითქმებოდა რამ, ეს იყო დანახული მხოლოდ უარყოფითი პოზიციიდან. შეუძლებელია პიროვნებაში და კერძოდ, ისეთ პოლიტიკურ მოღვაწეში, როგორც ნოე ჟორდანიას იყო, მხოლოდ უარყოფითი მოაზროვნე დავინახოთ. ჩვენი აზრით, აქ მთავარია რეალობა დავინახოთ. შეუძლებელია თითქმის არც ერთი პოლიტიკური მოღვაწე არ ყოფილა, არც ქართველი და არც არაქართველი.

ყურადღებას იპყრობს ნოე ჟორდანიას ეროვნული საკითხისადმი დამოკიდებულება. მისი მოღვაწეობის დასაწყის ეტაპზე, ჯერ კიდევ 1893 წლის თებერვალში, თბილისის სოციალ-დემოკრატიული II კონფერენციაზე მან წამოაყენა დებულება „ერის თავისუფლების აუცილეს შესახებ“. იგი აქ „საქართველოს განთავისუფლებას“ გულისხმობდა, მაგრამ უშუალოდ ამ მოთხოვნას არ აყენებდა.

როცა 1895 წელს კ. კაუციკი „ნოე ცაიტიში“ გამოქვეყნებულ წერილში მხარს უჭერდა პოლონეთის დამოუკიდებლობის იდეას, წინააღმდეგ ავტონომიისა, ამას დიდი შთაბეჭდილება მოუხდენია ნოე ჟორდანიასზე, რის შესახებაც იგი წერდა: დავინახე, რომ მარქსიზმი სრულიად არ უარყოფს ნაციონალურ საკითხს, ნაციონალური თავისუფლებისათვის ბრძოლას (ნ. ჟორდანიას, 1990, გვ. 19-20).

1902 წელს ამიერკავკასიის სოციალ-დემოკრატიული კონფერენციის დავალებით ნოე ჟორდანიას წერს პარტიული პროგრამის პროექტს როგორც ადგილობრივი, ისე მთელი რუსეთის მასშტაბით. პროგრამა ითვალისწინებდა ამიერკავკასიის თვითმმართველობას პარლამენტით თბილისში.

ამრიგად, 1903 წლამდე, ქართული სოციალ-დემოკრატიის ლიდერი შეფარვით თუ დაუფარავად აღიარებდა ეროვნული საკითხის მნიშვნელობას და ეროვნული თვითმმართველობის სათანადო ფორმასაც. მდგომარეობა არსებითად შეიცვალა, როცა 1903 წლის ზაფხულში რსდმპ II ყრილობამ მიიღო ერთა თვითგამორკვევის პრინციპი. პროგრამის მე-3 პუნქტი მოითხოვდა „ფართო ადგილობრივ და საოლქო თვითმმართველობას“. ლენინი და მისი მომხრეები სიტყვა „საოლქო“ ამოღებდას ითხოვდნენ. იული მარტოვმა მხარი დაუჭირა „საოლქო თვითმმართველობას“ ფინეთის, პოლონეთის, ლიტვისა და კავკასიისათვის. ნოე ჟორდანიამ ხელი ჩასჭიდა მარტოვის მოსაზრებას და აგულიანებდა თავის რუს თანაპარტიელებს მხარი დაეჭირათ მისთვის. ამავე აზრს იზიარებდა ყრილობის მეორე დელეგატი დიომიდე თოფურაძე (გაზ. „ერი“, 1991, 1-III).

მიუხედავად ამისა, ქართველმა სოციალ-დემოკრატებმა ვერ შეძლეს ყრილობაზე თავიანთი მოსაზრების გატანა. ერთა თვითგამორკვევის პრინციპი, რომელიც რსდმპ II ყრილობამ მიიღო, ნოე ჟორდანიას აზრით გადმოღებული იყო პირველი ინტერნაციონალის რეზოლუციებიდან და არავინ იცოდა, რას ნიშნავდა იგი.

1905-1914 წლებში ნოე ჟორდანია მენშევიზმის პოზიციებზე იდგა და მნიშვნელოვანი წვლილი შეჰქონდა მისი სტრატეგიისა და ტაქტიკის დასაბუთებასა და განვითარებაში. კიდევ უფრო ძლიერდება მისი ეროვნული ნიჰილიზმი და დაპირისპირება ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობასთან, რის დასტურსაც წარმოადგენს მისი შრომები: „ქართველი ხალხი და ნაციონალიზმი“ (1908), „ძველი და ახალი“ (1912), „ნაციონალური კითხვა ჩვენში“ (1913). შეიმჩნევა მისი უკან დახევა ე. ბერნშტაინისა და კ. კაუცკის შეხედულებებიდან და მარქსიზმის დოგმატური აღიარებისაგან გადახრა.

ქართველ სოციალ-დემოკრატთა ლიდერი ნოე ჟორდანია იქამდეც კი მივიდა, რომ მიუღებლად მიიჩნია რუსეთის სახელმწიფოს შემადგენლობაში საქართველოსა და ამიერკავკასიის ავტონომიის მოთხოვნა. ავტონომიისადმი უარყოფითი დამოკიდებულების გამო მას შეჰახება მოუხდა სოციალ-დემოკრატიის სტრატეგიასთან და ეროვნულ-დემოკრატებთან. თვით სოციალ-დემოკრატიაში მას აშკარად დაუპირისპირდა ვლადიმერ დარჩიაშვილი, რომელმაც გააკრიტიკა რსდმპ ეროვნული პროგრამა და მისი შეხედულებანი ეროვნულ საკითხში (ვ. გურული, 1995, გვ. 44).

ნოე ჟორდანია სტატიაში „ქართველი ხალხი და ნაციონალიზმი“ აღნიშნავდა, რომ ქართველი სოციალ-დემოკრატია ერისათვის ითხოვს კულტურულ ავტონომიას და არა პოლიტიკურს... ჩვენ ვაღიარებთ კავკასიის ერთა ნაციონალურ კულტურულ ავტონომიას“ (გაზ. „ჩვენი ცხოვრება“, 1912, №14).

პირველმა მსოფლიო ომმა არსებითად შეცვალა ვითარება. ქართველი ერის მომავალი დამოკიდებული იქნებოდა იმაზე, თუ რა გზას აირჩევდა იგი ამ რთულ სამხედრო-პოლიტიკურ ვითარებაში. ამ უაღრესად დაძაბულ ვითარებაში. ნოე ჟორდანია არა მარტო ქართული სოციალ-დემოკრატიის ლიდერად მოგვევლინა, არამედ ილია ჭავჭავაძის მკვლევლობის შემდეგ იგი მთელი ქართველი ერის აღიარებულ წინამძღოლად იქცა. „ჩვენ ომს არ ვაწარმოებთ, არც ერთ კოალიციაში არ ვიმყოფებით“ - აცხადებდა იგი.

თებერვლის რევოლუციის (1917) წინა ხანებში ქართველმა სოციალ-დემოკრატებმა ოფიციალურად აღიარეს ეროვნული საკითხი. 1917 წლის დასაწყისში ქართველ სოციალ-დემოკრატთა კონფერენციამ ლანჩხუთის მახლობლად, სოფ. ჯუნჯუათში დაადგინა, რომ უნდა გამოცხადებულიყო საქართველოს დამოუკიდებლობა, თუკი დადგებოდა საამისო პირობები. ასეთი პირობები კი შექმნა თებერვლის რევოლუციამ რუსეთში, რომელიც დემოკრატიული განვითარების გზას დაადგა და სხვა ერებს მისცა საშუალება იმპერიისაგან გამოყოფისა.

ნოე ჟორდანიას აზრით, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა უნდა მომხდარიყო არა მარტო ქვეყნის ეროვნულ ძალთა კონსოლიდაციის იმედად და მასზე დაყრდნობით, არამედ ხელსაყრელი საერთაშორისო ვითარების გათვალისწინებით.

ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და მეცნიერი მიხაკო წერეთელი დიდად აფასებდა ქართველი სოციალ-დემოკრატების ამ ნაბიჯს და წერდა: ნოე ჟორდანიამ იცოდა, რომ დადგა ჟამი რუსეთის იმპერიის მიერ დაჩაგრულ ერთა განთავისუფლებისა და მარჯვე დროს უცდიდა, რომ მისი ქვეყნისათვის აღედგინა დიდი ხნისგან დათრგუნული სახელმწიფოებრიობა. ისიც იცოდა, რომ მას უნდა ეკისრა ეს დიდი საქმე, რადგან იგი იყო წინამძღოლი ქართველი ერის დიდი უმეტესობისა (ნ. ჟორდანია, 1990, გვ. 29).

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის დღიდანვე ქართულ სინამდვილეში ეროვნული დამოუკიდებლობის აღდგენის საქმეში გამოკვეთილი იყო ოთხი ძირითადი პოლიტიკური მიმართულება: 1. ეროვნულ-დემოკრატიული; 2. სოციალისტ-ფედერალისტური; 3. სოციალურ-დემოკრატიული (მენშევიკური); 4. სოციალ-დემოკრატიული (ბოლშევიკური) (პ. სურგულაძე, 1991, გვ. 8-9).

ამ ოთხი პოლიტიკური მიმართულებიდან მასების ყველაზე მეტი მხარდაჭერით სარგებლობდა სოციალ-დემოკრატია (მენშევიზმი). როდესაც საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის, დამოუკიდებლობის მოპოვების საკითხი დღის წესრიგში დადგა, მაშინ ეროვნულმა პარტიებმა ნოე ჟორდანიას და ქართველ მენშევიკებს მიმართეს. ამ ძლიერი პოლიტიკური მიმართულების გარეშე, - წერდა უშ. სიღამონიძე, - ეს საკითხი ვერ გადაწყდებოდა.

ვითარება აყენებდა ქართველთა ეროვნული კონსოლიდაციის აუცილებლობას. ამ მხრივ პირველი გაუბედავი ნაბიჯი იყო, - წერდა პ. სურგულაძე, - 1917 წლის აპრილში ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ინიციატივით შექმნილი „ინტერპარტიული საბჭო“. მასში შევიდნენ აგრეთვე სოციალ-ფედერალისტთა პარტიის წარმომადგენლები (პ. სურგულაძე, 1991, გვ. 12).

საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის გზაზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ეროვნული ყრილობის მოწვევას 1917 წლის 19 ნოემბერს. მისი მონაწილენი, - აღნიშნავს უშ. სიღამონიძე, - ნოე ჟორდანიას, როგორც ქართველი ხალხის ბელადს, დიდი ოვაციებითა და მქუხარე ტაშით შეხვდნენ. ოპოზიციური პარტიებიც კი მას ბელადად და წინამძღოლად სახავდნენ. ყრილობაზე გაკეთებულ მოხსენებაში ნოე ჟორდანია აღნიშნავდა: ყველა პოლიტიკურ პარტიას თავისი პროგრამა აქვს, მაგრამ ინტერპარტიულ საბჭოში ჩვენ შევთანხმდით ერთგვარ მინიმუმზე; უნდა მოვითხოვოთ, რომ საქართველოს მიენიჭოს სრული შინაური თვითმმართველობა; უნდა ჰქონდეს უფლება საკუთარ საჭიროებაზე გამოსცეს კანონები, უნდა ჰყავდეს თავისი ნაციონალური ადმინისტრაცია, ჯარი, საკუთარი პოლიცია, სასამართლო, სკოლა. უნდა მოხდეს ყველა დაწესებულებათა ნაციონალიზაცია (გაზ. „ახალგაზრდა ივერიელი“, 1991, გვ. 21-XII).

ქართველმა სოციალ-დემოკრატებმა მოღვაწეობის მეოთხედი საუკუნის მანძილზე პირველად გადადგეს ისეთი ნაბიჯი, რომელიც პრინციპულად ეწინააღმდეგებოდა მათ კრედოს - მხარი დაუჭირეს საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეას.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატია, როგორც ქვეყნის ყველაზე უფრო მრავალრიცხოვანი და გავლენიანი პოლიტიკური ძალა, არ ყოფილა 1918 წლის 26 მაისის დამოუკიდებლობის იდეის ავტორი, მაგრამ ამ იდეის ხორცშესხმაში მან გადამწყვეტი როლი შეასრულა. 1918 წლის 26 მაისის აქტით ნოე ჟორდანია შეიძლება არა რწმენით, არა თვითგანწმენდის მტკივნეული პროცესის შედეგად,

არამედ შექმნილი რეალური სიტუაციიდან გამომდინარე ფაქტობრივად დადგა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მხარეზე.

ამრიგად, ნოე ჟორდანია იყო ქართული სოციალ-დემოკრატიის აღიარებული ლიდერი, გამოჩენილი თეორეტიკოსი, ჟურნალისტი, პუბლიცისტი და პოლიტიკური მოღვაწე. იგი სრულიად ორიგინალური მოვლენა იყო ახალ ისტორიაში.

დამოწმებული ლიტერატურა

- გაზ. „ახალგაზრდა ივერიელი“, 1991, 21 დეკემბერი.
ვ. გურული, 1995 - ვ. გურული, ნოე ჟორდანია, ჟურნ. „პოლიტიკა“, 1995, №1-3
გაზ. „ერი“, 1991, 1 მარტი.
ნ. ჟორდანია, 1990 - ნ. ჟორდანია, ჩემი წარსული, თბ., 1990.
ნ. ჟორდანია, 1992 - ნ. ჟორდანია, ქართველი ხალხი და ნაციონალიზმი, გაზ. „ჩვენი ცხოვრება“, 1992, №14.
ბ. სურგულაძე, 1991 - ბ. სურგულაძე, ქართული პარლამენტის სათავეებთან, თბ., 1991.

NATO NIKABADZE

NOE ZHORDANIA AND THE NATIONAL QUESTION

Noe Zhordania, a leader of the Georgian Social-democracy covertly or openly recognized the importance of the national question until 1903. in the Second Assembly of the Russian Social Democratic Labor Party of the summer 1903 Yuli Martov supported the idea of “The Oblast self-governance” for Finland, Poland and the Caucasian countries. Noe Zhordania shared this idea.

However, in 1905-1914 Noe Zhordania denied the idea of asking for the Georgia’s autonomy within the Russian empire as he counted it an unacceptable. On this ground Noe Zhordania had acrimonious controversy with Social-federalists, and even with V. Darchiashvili, a social-democrat, the latter criticizing the Russian Social democratic Labor Party’s program in the national questions.

In the preliminary period of the February Revolution of 1917 Georgian social-democrats come to the recognition of Georgia’s independence. The Menshevik Party had enjoyed most of the popular support.

In the National Assembly of November 1917 Noe Zhordania supported the regaining of independence of the Georgian state. It is true that he was not the author of this idea but he played decisive role for its realization. The Independence Charter of May 26, 1918 says that Noe Zhordania chose to stand on the side of Georgia.